

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

MBO-STUDENTEN GEVEN HUN BURGERSCHAPSONDERWIJS EEN 5.8

Resultaten panelonderzoek burgerschap JOBmbo, 17 mei 2022

Introductie

JOBmbo heeft beschikking over een panel bestaande uit mbo-studenten die ongeveer vier keer per jaar een vragenlijst van ons beantwoorden.

Dit keer staat het thema burgerschap centraal. Al jaren staat de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs in het mbo onder druk. Recent concludeerde de Inspectie van het Onderwijs in de Staat van het Onderwijs (2022) opnieuw dat versterking van het burgerschapsonderwijs nodig is. De kwaliteit van burgerschapsonderwijs verschilt erg (zowel tussen als binnen scholen) en de kwaliteit is volgens scholen gedeeltelijk ondermaats. Scholen geven aan dat dit verklaarbaar is door de weinige kaders die rondom burgerschap gesteld worden (Den Boer & Leest, 2021). In het jaarplan van 2021-2022 schreef JOBmbo al dat er meer landelijke kaders voor burgerschap moeten komen, zodat iedere mbo-student goed burgerschapsonderwijs krijgt en ook weet wat van het vak verwacht kan worden. In de nieuwe plannen en acties rondom de versterking van het burgerschaps-onderwijs vindt JOBmbo het van groot belang dat de mening van studenten wordt meegenomen. De resultaten van dit panelonderzoek moeten volgens JOBmbo dan ook een belangrijke rol gaan spelen in de gesprekken die gevoerd gaan worden.

1.341 mbo-studenten hebben de vragenlijst ingevuld. Voor 189 studenten stopte de vragenlijst al na de eerste vraag; deze studenten gaven aan nog geen burgerschapsonderwijs te hebben gehad of niet te weten hoe zij burgerschapsonderwijs krijgen. De vervolgvragen werden dan ook door 1.152 studenten ingevuld.

Algemeen oordeel studenten

Allereerst is studenten gevraagd wat zij van hun burgerschapsonderwijs vinden. Van de mbo-studenten geeft 22 procent aan hun burgerschapsonderwijs (heel) slecht te vinden. Daarnaast vindt ruim een derde (36%) het niet slecht, maar ook niet goed. Studenten geven hun burgerschapsonderwijs gemiddeld een 5.8 en daarmee een krappe voldoende.

Minder dan de helft (45%) van de mbo-studenten geeft aan burgerschap (heel) nuttig te vinden voor hun toekomst. Een kwart van de studenten (26%) ziet het nut van burgerschap

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

(helemaal) niet in. Daarnaast geeft 43% van de studenten aan dat het voor hen meestal of zeker duidelijk is wat zij moeten leren bij burgerschap. Voor de overige studenten is dit niet het geval.

Studenten over docenten burgerschap

Ondanks het belang van goede docenten bij burgerschap vindt 56% van de ondervraagde mbo-studenten hun docent(en) burgerschap (heel) goed. Bijna een vijfde (18%) geeft aan een (hele) slechte docent burgerschap te hebben. Bij de vraag wat studenten van de inhoudelijke kennis van hun docent vinden, zien we grotendeels dezelfde resultaten.

Omdat studenten tijdens burgerschap te maken krijgen met verschillende maatschappelijke vraagstukken en daarmee verschillende standpunten, hebben we studenten gevraagd of zij zich veilig voelen tijdens hun lessen burgerschap. 56% van de mbo-studenten uit het panel voelt zich altijd veilig tijdens de lessen burgerschap. Daarnaast geeft 30% aan zich meestal veilig te voelen; de overige 14% voelt zich soms niet, meestal niet of zeker niet veilig.

In dit panel is vervolgens de vraag gesteld of studenten door docenten gevraagd worden wat zij van hun burgerschapsonderwijs vinden. Bijna de helft van de studenten (47%) geeft aan dat er meestal niet of zeker niet door hun docenten om hun mening wordt gevraagd.

Vakinhoudelijk

Gezien er weinig landelijke kaders zijn wat betreft vormgeving van het burgerschapsonderwijs was JOBmbo ook erg benieuwd op welke manier mbo-studenten burgerschap krijgen. Uit het panel blijkt dat de meeste studenten burgerschap als apart vak in hun rooster krijgen, maar ook andere vormen blijken gebruikelijk. Zo wordt burgerschap ook samen gegeven met loopbaanbegeleiding of komt het aan bod bij andere vakken. Andere studenten geven (via een open antwoord) aan maar een aantal lessen te hebben gehad of zo nu en dan een opdracht of verslag te moeten maken.

Doordat studenten bij burgerschap een inspanningsverplichting hebben en geen resultaatverplichting, zijn scholen ook vrij om te bepalen wanneer studenten voldoen aan die verplichting. Ruim een vijfde van de studenten (22%) vindt de manier waarop school baseert of het vak burgerschap is behaald (heel) slecht. Nog eens 34% vindt dit niet slecht, maar ook niet goed.

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

JOBmbo was tenslotte ook benieuwd wat studenten vonden van de manier waarop hun burgerschapsonderwijs aansluit op hun leven als mbo-student en op hun studierichting. Ruim een derde (35%) van de bevroagde studenten geeft aan dat hun burgerschapsonderwijs (heel) slecht aansluit op hun leven als mbo-student. Nog eens bijna een derde (31%) noemt deze aansluiting niet slecht, maar ook niet goed. Over de aansluiting op de eigen studierichting zijn studenten nog minder tevreden; 41% van de studenten vindt deze aansluiting (heel) slecht.

Visie JOBmbo op basis van resultaten

Dat 22 procent van de bevroagde mbo-studenten aangeeft hun burgerschapsonderwijs (heel) slecht te vinden baart JOBmbo zorgen. Een gemiddeld eindoordeel van een 5.8 is veel te laag. JOBmbo vindt dat het nu tijd is om concrete acties te nemen en stappen te zetten om het burgerschapsonderwijs in het mbo te verbeteren.

Nog niet de helft van de studenten geeft aan burgerschap (heel) nuttig te vinden voor hun toekomst en een kwart van de mbo-studenten ziet het nut van burgerschap zelfs (helemaal) niet in. Daarnaast is het voor veel mbo-studenten onduidelijk wat zij moeten leren bij burgerschap. JOBmbo vindt dat scholen teveel vrijheid krijgen doordat er weinig landelijk wordt afgebakend, waardoor er per school en zelfs per opleiding grote verschillen zijn in hoe het burgerschapsonderwijs wordt vormgegeven. De Inspectie van het Onderwijs en het evaluatieonderzoek naar de Burgerschapsagenda mbo 2017-2021 bevestigen dat wetgeving over burgerschaps-onderwijs niet erg concreet is, waardoor de kwaliteit sterk afhangt van individuele docenten (Staat van het Onderwijs, 2022; Den Boer & Leest, 2021).

JOBmbo vindt het percentage studenten dat tevreden is over hun docent(en) burgerschap en hun inhoudelijke kennis veel te laag, vooral omdat de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs sterk afhangt van de docent. JOBmbo is blij dat dat in het regeerakkoord is opgenomen dat burgerschap gegeven gaat worden door bevoegde docenten en ziet graag snel uitwerking van deze plannen. Daarbij ziet JOBmbo graag dat studenten betrokken worden bij deze uitwerking, zodat zij ook kunnen aangeven wat volgens hen een goede burgerschapsdocent is.

Bevoegde docenten zijn ook van belang om een veilige sfeer te creëren. JOBmbo vindt het erg belangrijk dat een docent het vermogen heeft om een veilig klasklimaat te creëren waar gediscussieerd kan worden en verschillen er mogen zijn. JOB schrikt dan ook van het percentage studenten dat zich niet altijd veilig voelt tijdens hun lessen burgerschap.

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

Het belang van dit panel-onderzoek blijkt wel uit de vraag of studenten door hun docenten gevraagd worden wat zij van burgerschap vinden. Voor bijna de helft van de mbo-studenten blijkt dit (meestal) niet het geval te zijn. Bij een vak waar docenten veel vrijheid krijgen om inhoud en vormgeving te bepalen, vindt JOBmbo het van extra groot belang dat om de mening van de student wordt gevraagd.

JOBmbo was ook erg benieuwd op welke manier mbo-studenten burgerschap krijgen. Uit het panel blijkt dat de meeste studenten burgerschap als apart vak in hun rooster krijgen, maar ook andere vormen blijken gebruikelijk. Sommige studenten geven zelfs aan maar een enkele les burgerschap te hebben gehad of maar een enkele keer een opdracht te hebben moeten maken. JOBmbo vindt dat op sommige scholen een effectieve, structurele en planmatige aanpak van het burgerschapsonderwijs ontbreekt. Het baart JOBmbo zorgen dat niet iedereen op het mbo dezelfde kansen krijgt om burgerschaps-vaardigheden te ontwikkelen.

Door aansluiting te zoeken bij de leefwereld van studenten kan burgerschap voor studenten concreet worden gemaakt. Ruim een derde van de bevroegde studenten geeft echter aan dat hun burgerschapsonderwijs (heel) slecht aansluit op hun leven als mbo-student. Over de aansluiting op de eigen studierichting zijn studenten nog minder tevreden. JOBmbo vindt het dan ook van belang dat deze input wordt meegenomen in de kaders die gesteld gaan worden rondom burgerschap en burgerschapsdocenten.

Onderzoeksopzet

Sinds 2020 heeft JOBmbo beschikking over een panel. Deze komt voort uit de JOB-monitor van 2020. Hierin konden studenten aangeven dat zij vaker mee wilden werken aan onderzoeken van JOBmbo. Het panel is in 2022 weer aangevuld met nieuwe studenten die in de JOB-monitor van 2022 hebben aangegeven in het JOB-panel te willen. Ongeveer vier keer per jaar vragen wij deze studenten een korte vragenlijst in te vullen over een specifiek thema dat relevant is voor JOBmbo. Dit keer stond het burgerschapsonderwijs centraal in het panelonderzoek.

In totaal zijn er voor het panel-onderzoek 28.002 mailadressen geselecteerd. Hiervan waren 1.426 mailadressen onbereikbaar. In de mail is ook een afmeldlink opgenomen, zodat panelleden zich kunnen uitschrijven als zij geen interesse meer hebben. 127 panelleden hebben dit gedaan. Zodra de vragenlijst geopend werd, zijn de panelleden gevraagd of zij nog mbo-student zijn. Wanneer een deelnemer aangaf geen mbo-student meer te zijn, werd de vragenlijst beëindigd. Dit was 69 keer het geval. In de vragenlijst werd ook gevraagd of de

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

deelnemer nog wel interesse had om mee te werken aan de onderzoeken van JOB. 270 deelnemers gaven aan dat zij niet langer wilden deelnemen.

	<i>Totaal</i>
Geselecteerde e-mailadressen	28.002
Onbereikbaar	1.426
Uitgeschreven via afmeldlink in de mail	270
Wil niet langer deelnemen	178
Geen mbo-student meer	69
Eén of meer inhoudelijke vragen beantwoord	1.438
Netto responspercentage	6%

Tabel 1. Responsverantwoording

Uiteindelijk hebben 1.438 studenten één of meer inhoudelijke vragen beantwoord. De vragenlijst bestond uit 12 meerkeuzevragen en één open vraag. De vragenlijst is in de bijlage te vinden. 1.341 respondenten hebben de volledige vragenlijst ingevuld. Voor 189 studenten stopte de vragenlijst al na de eerste inhoudelijke vraag; deze studenten gaven aan nog geen burgerschapsonderwijs te hebben gehad of niet te weten hoe zij burgerschapsonderwijs krijgen. Daarna bleven er 1.152 respondenten over die alle resterende vragen hebben ingevuld.

Hoewel we ons ervan bewust zijn dat de deelnemers in totaliteit niet een compleet representatief beeld geven van de mening van alle mbo-studenten samen, geven de resultaten van dit onderzoek wel een goed beeld. Wij hebben tijdens dit onderzoek, op de vraag na of zij (nog) mbo-student zijn, geen achtergrondkenmerken van de deelnemers opgevraagd.

Voor verdere toelichting en duiding van de resultaten kan er contact worden opgenomen met Samia Boukhizzou (06-15960113), algemeen bestuurslid bij JOBmbo. Voor onderzoekstechnische vragen kan contact opgenomen worden met Nienke Lammertink (nienke@jobmbo.nl), beleidsmedewerker bij JOBmbo.

Bronnen

Inspectie van het Onderwijs (2022). De Staat van het Onderwijs 2022. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Boer, P. den, & Leest, B. (2021). Evaluatie burgerschapsagenda mbo 2017-2021. Nijmegen: Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA Nijmegen).

Bijlage: Resultaten

Hoe krijg je burgerschapsonderwijs?

Als apart vak in mijn rooster	57%
Het komt aan bod bij andere vakken	5%
Samen met loopbaanbegeleiding (LOB)	12%
Anders, namelijk:	11%
Ik heb nog geen burgerschap gehad	9%
Ik weet het niet	5%

Tabel 2. Vormen burgerschapsonderwijs. N=1.341

Wat vind je van jouw burgerschapsonderwijs?

Heel slecht	9%
Slecht	14%
Niet slecht, niet goed	36%
Goed	36%
Heel goed	6%

Tabel 3. Mening burgerschapsonderwijs. N=1.152

Wat vind je van het nut van burgerschapsonderwijs voor jouw toekomst?

Heel slecht	11%
Slecht	15%
Niet slecht, niet goed	29%
Goed	36%
Heel goed	9%

Tabel 4. Nut burgerschapsonderwijs voor toekomst. N=1.152

Vind je het duidelijk wat je moet leren bij burgerschap?

Zeker niet	13%
Meestal niet	18%
Soms wel, soms niet	27%
Meestal wel	30%
Zeker wel	13%

Tabel 5. Duidelijkheid burgerschapsonderwijs. N=1.152

Wat vind je van hoe jouw docent(en) burgerschap geeft/geven?

Heel slecht	8%
Slecht	9%
Niet slecht, niet goed	26%
Goed	38%
Heel goed	18%

Tabel 6. Mening docent burgerschap. N=1.152

Wat vind je van de inhoudelijke kennis van jouw docent(en) die burgerschap geeft/geven?

Heel slecht	6%
Slecht	11%
Niet slecht, niet goed	23%
Goed	46%
Heel goed	14%

Tabel 7. Mening inhoudelijke kennis burgerschapsdocent. N=1.152

Voel jij je veilig tijdens de lessen burgerschap?

Zeker niet	2%
Meestal niet	2%
Soms wel, soms niet	10%
Meestal wel	30%
Zeker wel	56%

Tabel 8. Gevoelens van veiligheid tijdens burgerschap. N=1.152

Vragen de docenten wat je van burgerschap vindt?

Zeker niet	20%
Meestal niet	27%
Soms wel, soms niet	27%
Meestal wel	18%
Zeker wel	8%

Tabel 9. Gevraagd om mening. N=1.152

Wat vind je van de manier waarop school beoordeelt of jij het vak burgerschap hebt gehaald?

Heel slecht	8%
Slecht	14%
Niet slecht, niet goed	34%
Goed	37%
Heel goed	7%

Tabel 10. Mening beoordeling burgerschap. N=1.152

Wat vind je er van hoe het burgerschapsonderwijs aansluit op jouw leven als mbo-student?

Heel slecht	15%
Slecht	20%
Niet slecht, niet goed	31%
Goed	29%
Heel goed	5%

Tabel 11. Aansluiting leven als mbo-student. N=1.152

Wat vind je er van hoe het burgerschapsonderwijs aansluit op jouw studierichting?

Heel slecht	19%
Slecht	22%
Niet slecht, niet goed	33%
Goed	20%
Heel goed	6%

Tabel 12. Aansluiting studierichting. N=1152

Welk rapportcijfer geef jij aan jouw burgerschapsonderwijs?

Gemiddelde	5,8
------------	-----

Tabel 13. Gemiddelde cijfer. N=1152

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

Hoe krijg jij burgerschapsonderwijs? Anders, namelijk ...

0,5 jaar een kwartier per week
1 keer per 10 weken
1 les gehad hierna zelfstandig (BBL)
1 les tot nu toe gehad
1 opdracht in 1 week per periode
1 periode in het schooljaar
10e week melden we ons voor workshops aan
1ste jaar als apart vak daarna niet
1x in de 3 weken
1x in het jaar aparte dag daarvoor
2x in de 10 weken
3x in een periode
4x per jaar een burgerschapsdag
Aan bepaalde vrijwilliger acties mee doen
Af en toe hebben we het er over (erg weinig)
Afgerond, maar voorheen als apart vak op mijn rooster
Al afgerond
Al afgerond
Al gehad
Al gehad maar krijg het niet meer
All you can learn
Alleen een boekje invullen
Alleen een paar verslagen maken
Alleen in het eerste jaar van de opleiding
Alleen opdrachten
Als apart vak dat we in onze eigen tijd met een online licentie moeten voltooien
Als inspanningsverplichting
Als los was wat loopbaan en burgerschap heet
Als reader doe de opleiding versneld
Als vak
Als vak in het eerste en tweede jaar, ben nu derdejaars
Basisjaar van de opleiding
Bij de BBL hebben we een opdracht gekregen. Volgens mij is het onderdeel van Nederlands
Bijna nooit
BUCO
Burgerschap heb ik afgerond
Burgerschap dagen, online cursussen
Burgerschapverslag
Deze heb ik al afgerond
Dit heb ik in het eerste leerjaar gehad als apart vak op mijn rooster
Docent is tijdelijk ziek
Door corona wordt het afgetekend
Eén dag dit schooljaar
Een dag per periode

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

Een dag per periode

Een dag per periode waarin de gehele dag burgerschap centraal staat

Eens in de 5 weken een dag

Eerste 2 jaar kregen we les, daarna niet meer

Eerste 2e jaar van de opleiding gekregen daarna niet meer.

Elk schooljaar is er een burgerschapsdag met gastlessen

Examen al voldoende afgerond

Geen les maar opdracht maken en inleveren

Geen les, wel uitleg, verslaglegging zelf maken.

Gehad, nu niet meer

Had als apart vak maar al afgerond

Had maar en paar lessen burgerschap

Had vrijstelling

Heb geen burgerschap

Heb het afgerond

Heb het al afgerond

Heb het gekregen in de 2e, maar stelde niet veel voor

Heb ik al afgerond

Heb ik al klaar

Heb ik gehad.

Heb vorig jaar burgerschap gehad dus dit jaar niet

Heel weinig lessen gehad wegens versnelde klas

Helemaal niet.

Het onderdeel is in onze opleiding gestopt

Het vak stond op me rooster, maar kreeg het nooit

Het was een apart vak. Ik heb deze afgerond in mijn eerste jaar.

Het werd voor de verwisseling van docenten gedaan i.c.m. Nederlands.

Het zelf moeten uitzoeken

Hier moet ik mee bezig als thuisstudie

Ik had alleen maar in de eerste jaar burgerschap

Ik had het als apart vak, maar heb het al afgerond met een voldoende dus heb ik geen burgerschap meer

Ik had vrijstelling ervoor

Ik heb 4 x per jaar toetsweek en ik krijg dan ook een dag lang burgerschap

Ik heb burgerschap al afgerond

Ik heb burgerschap al gehaald. Maar ik kreeg het als apart vak

Ik heb burgerschap alleen in leerjaar 1 en 2 gehad

Ik heb dat al afgerond

Ik heb dat niet meer

Ik heb dit vak al afgerond

Ik heb dit vak al gehaald

Ik heb dit vak apart gehad en nu afgerond

Ik heb een boek gekregen en deze moet ik zelfstandig invullen

Ik heb geen burgerschap bij mijn opleiding

ik heb het 2 jaar gehad, nu niet meer

Ik heb het al afgerond

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs

Ik heb het al afgesloten
Ik heb het al gehad
Ik heb het eerst als apart vak gehad, maar heb dat nu al afgerond.
Ik heb het gehad alleen ik krijg het niet meer doordat de docent die ik eerst had, weg is
gegaan en er geen vervanger is gekomen.
Ik heb het gehad, maar heb nu stage.
Ik heb het gehad in het eerste jaar van mijn opleiding, nu niet meer.
Ik heb het vak 1 periode gehad dit school jaar en dat was lang zat wat mij betreft
Ik heb in 4 jaar tijd, 1 jaar les gehad de rest was zelfstudie omdat de docent niet kwam
opdagen
Ik heb vorig jaar burgerschap gehad, en heb dit toen afgesloten.
Ik heb vrijstelling
Ik heb vrijstelling van burgerschap i.v.m. met het behalen van mijn vorige opleiding.
Ik heb vrijstelling voor burgerschap omdat ik het al gehad heb
Ik kreeg het in het eerste jaar, dit jaar (jaar 2) heb ik het niet gehad.
Ik krijg geen burgerschap meer
Ik krijg geen burgerschap meer in het laatste jaar
Ik moet dit na de lessen doen
Ik moet een vervangende opdracht maken
Ik volg een bbl route en moet er zelf aan werken
Ik volg het volwassenonderwijs
In de 10 de week moeten wij opdrachten doen
In de 1e / 2e klas
In de eerste als apart vak
In een bufferweek na de inleverweek. Aan het eind van een periode.
In een lokaal, 1 keer in de week
In eigen tijd de opdrachten maken die je opgestuurd krijgt
In het eerste leerjaar kreeg ik op Zadkine het vak als een lesuur binnen het rooster
In mijn 1ste en 2de jaar gehad als apart vak in mijn rooster
In plaats van Nederlands
In voorgaande jaren als vak in het rooster.
Je krijgt het alleen in de eerste van mijn opleiding en ik heb de eerste over geslagen
Krijg het nu niet meer
IIB
Met burgerschapsdagen, 1 keer in de 10 weken.
Met de startshot-dag
Met een dagje van doen
Mijn lerares is er nooit
Mijn opleiding behandelt dit vak niet (veva onderofficier verpleegkunde)
Moet zelf de informatie zoeken en uitwerken
Nee dat heb ik op mijn vorige opleiding in het eerste jaar gehad maar nu niet meer
niet
Niet
Niet, heb het vorig jaar gehad
Op afspraak moest dit...
Op de middelbare gehad, niet op MBO

Opdracht
Opdrachten zelfstandig maken
Per periode word er 1 dagdeel aan besteed.
Sinds het tweede leerjaar niet meer
Tijdens Nederlands en LOB
Tijdens slb wat uitleg en af en toe via speeddate om een opdracht te kunnen maken met andere studenten voor interview
Tussendoor
Vaak 'n dag
Vak afgerond
Valt binnen onze POL lessen
Valt tegelijkertijd met een ander vak in mijn rooster heel slechte rooster maker
Van een docent die het vak eigenlijk niet mag geven
Verschilt per periode, ik heb het als apart vak gehad. Maar in deze periode gaan we naar kamp Westerbork voor burgerschap.
Via een Lwp, hier staan opdrachten in wat je zelfstandig moet maken
Volg het niet meer op deze opleiding waar ik nu zit
Vorig jaar was het een vak, nu niet meer
Vrijstelling
Vrijstelling ervoor
We hadden het vroeger in ons rooster alleen nu niet meer
We hebben 4 dagen in het jaar hierover
We hebben burgerschapsdagen
We hebben geen docent en ze vergeten het steeds
We hebben modules 4 weken lang
We kregen het in het 1e jaar, nu niet meer
We krijgen het van een reken docent... twee of drie teams lessen hebben we daar in gehad maar nu wordt er helemaal niks meer aan gedaan.
We krijgen thuis opdrachten met verschillende dimensies om uit te werken
We moeten dit zelf uitzoeken zonder opdrachten of les
We moeten hier zelf invulling aan geven en eindeloos verslagen over schrijven.
Wij hebben vlog vormen leven ontwikkelen geloven wat staat voor burgerschap
Wij krijgen op de opleiding in jaar 1 en 3 burgerschap. niet in het 2e jaar want daar is geen tijd voor. Ik zit nu in mijn 2e jaar
Zelfstandig eventueel aan de hand van een leerinhoud
Zelfstandig, ik volg een bbl opleiding
Zelfstandige thuisopdrachten hebben er geen les in
Zelfstudie
Zelfstudie opdrachten maken

Tabel 14. Open antwoorden tabel 2